

Over spreken gesproken!

Jes Leysen & Ann De Schryver

Leren spreken

M. Verboog m.m.v. K. Thio: *Leren spreken. Een didactische handleiding voor docenten NT2*. Bussem: Coutinho, 1999, 790 BEF.

DOELGROEP

De doelgroep bestaat uit leerkrachten Nederlands aan anderstaligen die theoretische achtergrondinformatie in verband met de verschillende facetten van spreekvaardigheidsonderwijs willen opdoen en een trits interessante spreekoefeningen willen oppikken. In die zin kan de publicatie dan ook als een bronnenboek geraadpleegd worden. De werkvormen die in het boek aan bod komen, kunnen gebruikt worden voor leerlingen en cursisten vanaf 12 jaar. Het is met andere woorden geschikt voor leerlingen uit het secundair onderwijs en cursisten uit het volwassenenonderwijs.

BENADERINGSWIJZE EN OPBOUW

We lezen in het eerste hoofdstuk dat de uitgangsvraag voor het schrijven van dit boek geweest is: 'hoe kunnen we spreken beter, effectiever en meer gestructureerd aanpakken?' De auteurs willen met het boek een aanzet geven voor een systematische opzet van spreeklessen. Er moet een duidelijk leerdoel zijn, waarop de feedback gericht is. De leerdoelen moeten aansluiten bij de verschillende vaardigheden die nodig zijn om goed te leren spreken. De les moet op het goede niveau zijn, zodat de leerders de taak makkelijk aankunnen, maar er ook iets van leren. De cursisten moeten zoveel mogelijk kansen krijgen om te spreken, wat betekent dat er zoveel mogelijk in kleine groepjes gewerkt moet worden. Deze onderwerpen worden achtereenvolgens besproken.

Het boek bestaat uit zeven hoofdstukken (ongeveer 150 p.) en 24 werkbladen (70 p.). Verder is er een ordening gemaakt van spreekoefeningen naar deelvaardigheden, en een beknopte bibliografie met daaraan gekoppeld een lijst van genoemde methoden/materialen in verband met spreekvaardigheid. We bespreken achtereenvolgens de zeven hoofdstukken.

ASPECTEN VAN SPREEKVAARDIGHEID

In het eerste hoofdstuk worden een aantal termen gedefinieerd: spreekvaardigheid, communicatief en functioneel; wat is het doel van spreekonderwijs?; welke eisen worden gesteld bij spreektoetsen en examens?

Dat het een recent boek is (1999) merk je aan de introductie van de term 'spreek-taken'; taakgericht NT2-onderwijs verstreken is van de laatste jaren. De auteurs definiëren de taak als een werkvorm: 'de leerder krijgt een opdracht, waarbij een resultaat bereikt moet worden'. De taak heeft als karakteristiek dat de taalvorm wordt geleerd via taalgebruik. De taal wordt gebruikt om de taak te vervullen. Er zijn communicatieve doelen die de leerders motiveren de taak te vervullen. Deze communicatieve doelen kunnen de vorm hebben van probleemoplossende elementen of een zogenaamde informatiekloof.

Als voordelen van de taak als spreekopdracht ziet auteur Thio: de centrale plaats voor taalgebruik, en het feit dat een taak een natuurlijke eenheid is om een tweede taal te leren. Vaak zijn in het onderwijs de onderdelen van de taal die men leert, erg klein: woorden of zinnen. Die moet de leerder zelf nog aan elkaar verbinden tot grotere gehelen. Bij een taak is dat al vanzelf het geval: het gaat om grotere eenheden van de taal. Hier raakt men o.i. het wezenlijke aan van taakgericht werken, namelijk het

feit dat de taal niet langer wordt onderwezen van de delen – elementen uit verschillende taalsystemen – naar het geheel, maar men biedt het geheel van taal aan en maakt pas een uitstap naar de elementen als dat voor het goed verloop en het vervullen van de taak noodzakelijk is. Het is trouwens op vraag van de leerder – en niet op inschatting van de docent – dat deze uitstap naar elementen wordt gemaakt.

Nog een voordeel vindt Thio dat de spreekvaardigheid wordt vergroot doordat het taalgebruik in een taak een grote mate van onvoorspelbaarheid heeft. Daardoor moeten de leerders strategieën ontwikkelen en aangeleerd krijgen voor taalproductie en begrip. Het is duidelijk dat dergelijke strategieën een goede voorbereiding vormen voor taalgebruik in het dagelijks leven. Dat lijkt ons inderdaad een terechte conclusie. Ook over de authenticiteit van taken neemt Thio een zeer verdedigbaar standpunt in: *'Een situatie of opdracht hoeft niet authentiek te zijn om authentiek taalgebruik uit te lokken...'*

DEELVAARDIGHEDEN VAN HET SPREKEN

Als talige deelvaardigheden van het spreken worden onderscheiden: woordenschat en idioom; verstaanbaarheid; stijl en register; routines/standaardzinnen/uitdrukkingen en grammatica/morfosyntaxis. Communicatieve deelvaardigheden zijn: socio-culturele kennis/non-verbale communicatie; tempo en vloeiendheid; compensatiestrategieën; structuur aanbrengen.

In het tweede hoofdstukje zitten een massa interessante weetjes en wordt o.i. zeer terecht de relativiteit van correcte grammatica bij spreken uit de doeken gedaan. Toch vinden de auteurs dat het ook wel kan en mag om 'grammaticale' bouwstenen te oefenen, maar dan veeleer bij gevorderden dan bij beginners.

HET NIVEAU VAN DE TAAK

De auteurs huldigen ook het principe 'zo weinig mogelijk communicatieve stress veroorzaken': de spreker moet de taak gemakkelijk aankunnen. In het derde hoofdstuk komen vervolgens een aantal parameters aan bod om in te grijpen in de moeilijkheidsgraad van de taak. Door de band genomen geldt:

- hoe meer *structuur* (impliciete of expliciete aanwijzingen voor het vervullen van de taak) een taak heeft, hoe eenvoudiger ze is;
- hoe langer de (spreek)beurt, hoe moeilijker de taak;
- hoe *concreter* het onderwerp, hoe gemakkelijker de taak;
- ook de *setting* (aantal/soort toehoorders) vormt een belangrijke parameter;
- hoe meer ondersteuning met talig/niet talig *materiaal*, hoe gemakkelijker;
- de helderheid van de gegeven *instructie* is van belang; (Hieraan mocht o.i. veel meer aandacht gegeven worden. Het is onze ervaring dat complexe taken vaak staan of vallen met de instructie en de managementkwaliteiten van de docent; zie ook De Schryver e.a. 1998.)
- De aard van de *feedback* zien de auteurs als zeer bepalend voor het niveau van de taak. Hoe specifiek het leerdoel is (zie overzicht van deelvaardigheden), hoe specifiek de feedback moet zijn.

DE PRAKTISCHE UITVOERING VAN DE SPREEKLES

Terwijl hoofdstukken 1 tot en met 3 gericht zijn op de planning van de spreeklessen, gaat het in het vierde hoofdstuk over de uitvoering en in hoofdstuk 5 over de feedback. Er is aandacht voor een trits aspecten; we lichten er slechts enkele uit.

Positief vinden we het feit dat de auteurs aanzetten wensen te geven voor buitenschoolse opdrachten en daar tegelijk ook een aantal praktische tips en werkbladen voor voorzien. Er is ook aandacht voor de evaluatie van het proces: *hoe ging het? wat was moeilijk/gemakkelijk? waar zie je voor jezelf nog leerpunten?* Bij traditioneel (spreek)onderwijs wordt jammer genoeg vaak enkel het product geëvalueerd, en daarom vinden we de aandacht voor het proces positief.

Ook het feit dat men in het subdeeltje over 'organisatie van de spreekles' herhaaldelijk een lans breekt voor het werken in kleine groepen vinden we zeer goed. Paar- en groepswork zijn de enige manieren om de spreekkansen van cursisten drastisch te vergroten – als natuurlijk de spreekopdrachten ook nog goed bedacht zijn – en vlotheid/spreekgemak te trainen. Het kan immers niet dat 'vlotheid' en 'accuraatheid' samen getraind worden. Ofwel richt je als leerkracht je aandacht op accurateheid en dan staat vormcorrectheid centraal en zoek je best een werkvorm die een grote mate van controle door de leerkracht mogelijk maakt, ofwel is het je doel om de cursisten de kans te geven om kilometers te maken en dan kies je best een klasdoorbrekende werkvorm die sowieso impliceert dat je als leerkracht een stuk aan controle moet inboeten. Zowel accurateheid als vlotheid zijn aandachtspunten voor het spreekonderwijs. Alleen merken we dat het trainen van vlotheid te vaak stiefmoederlijk wordt behandeld en met slecht gekozen werkvormen.

Het werken met een cassette recorder (zie ook hoofdstuk 5) houdt een aantal mogelijkheden in om achteraf toch nog greep te krijgen op het gesprek en eventuele gerichte feedback te voorzien. In de conclusie worden de kenmerken van een goede spreekles en factoren die het spreken bevorderen, nog eens op een rij gezet.

FEEDBACK IN DE PRAKTIJK

Het geven van feedback moet gelinkt zijn aan het vooropgezette leerdoel. Dit maakt dat men keuzen en selecties maakt voor het geven van feedback. In de voorbeelden die achteraan in het vijfde hoofdstuk worden toegevoegd, krijg je een idee van hoe je kan selecteren voor het geven van feedback. Een aantal elementen van het spreken worden toegelicht en andere niet.

Centraal in dit hoofdstuk staat het gebruik van de cassette recorder bij het spreken. De auteurs vinden dat het gebruik van de cassette recorder voor een leerkracht de taak lichter maakt, omdat men niet tegelijk de oefeningen moet managen en ook nog oog hebben voor gemaakte fouten. Daar zijn wij het niet helemaal mee eens. Het vraagt immers nogal wat van de docent om opnames te beluisteren en van gerichte, gepersonaliseerde commentaar te voorzien. We zijn het er wel mee eens dat de opnames een meerwaarde vormen. Om de cursisten zichzelf te laten corrigeren of de groep bij de correctie te betrekken, is de cassette recorder ook een handig hulpmiddel.

Voor het betrekken van de groep bij het geven van feedback is een formulier met observatiepunten toegevoegd (werkblad 7). Dat vinden we een handig en bruikbaar instrument, en dat grammaticale correctheid slechts als allerlaatste item wordt opgegeven, kunnen we enkel toejuichen.

HET ROLLENSPEL

We begrijpen niet goed waarom aan het rollenspel een volledig (zesde) hoofdstuk wordt besteed; het had o.i. gemakkelijk in het volgende hoofdstuk geïncorporeerd kunnen worden. Men krijgt als docent wel een aantal goede tips als men zelf een rollenspel in elkaar wil steken en bij de werkbladen zitten een groot aantal scenario's voor rollenspelen: 28 op niveau 1 (begin-

ners), 21 op niveau 2 (halfgevorderden) en 13 op het hoogste niveau (gevorderden). Hier zitten er allicht een aantal erg bruikbare tussen.

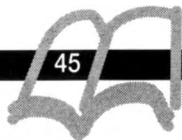
SPREEKOEFFENINGEN EN SPREEKTAKEN

De opdeling tussen 'spreekoefeningen' en 'spreektaken' vinden we niet erg duidelijk. Los daarvan is het zevende hoofdstuk – eveneens gekoppeld aan de werkbladen – prima materiaal om ideeën uit te putten. We zijn het er niet mee eens dat oefeningen altijd eerst in klassikaal verband geoefend moeten worden om nadien naar een opsplitsing in groepjes te gaan.

Vreemd vinden we dat de alombekende *Color Cards*¹ (prachtige foto's – handig formaat en stevige vormgeving – over allerhande onderwerpen: dagelijkse voorwerpen, activiteiten, emoties, logische sequenties, oorzaak/gevolg...) niet in het materiaal werden opgenomen. *Color Cards* kunnen een prima input zijn voor het oefenen van spreekvaardigheid: zowel voor communicatieve oefeningen bij bouwstenen als voor grotere spreekoefeningen.

VERDERE INDRUKKEN EN/OF ERVARING

Het is zeker een goed verzamelwerkje en in verschillende hoofdstukken kregen we interessante tips en weetjes mee. De oefeningen die vooral in hoofdstuk 7 en in de werkbladen aan bod komen, zijn zeker niet nieuw. We kwamen ze in verschillende Engelse publicaties van onder meer Penny Ur (1992) en Friederike Klippel (1989) tegen, maar ook bij de Nederlandse Anja Fonck (1989-91). Het is echter altijd fijn om een aantal van de Engelse oefeningen in het Nederlands bij elkaar te hebben. De werkbladen zijn bovendien erg praktisch.

Er is ook aandacht voor recente theoretische en didactische ontwikkelingen. Buitenschools leren wordt aangehaald en we vinden in verschillende hoofdstukken uitweidingen over 'spreektaken'. Taakgericht werken in het NT2-onderwijs is een recente ontwikkeling die – en dat zouden onze noordburen inmiddels wel mogen weten –

geïnitieerd werd vanuit Vlaanderen. Het Steunpunt NT2 van de KU Leuven heeft hier baanbrekend werk verricht. Wat ons inmiddels begint te irriteren, is dat er in heel dit boekje ook weer geen enkele verwijzing staat naar Vlaamse auteurs. Zeker voor wat het taakgericht werken in het NT2-onderwijs betreft, was dit wel op z'n plaats geweest.

Spreek vaardig!

P. Kuiper-Jong & M. Beckers: *Spreek vaardig! Praktische methode voor spreekvaardigheid in vreemde talen*. Bussem: Coutinho, 1999.

[Werkboek (88 p.) en afzonderlijk te bestellen sleutel volgens doeltaal.]

DOELGROEP EN DOELSTELLINGEN

Deze methode is bedoeld voor volwassenen, waarbij de auteurs in het midden laten of het om hoog- of laaggeschoolden gaat. Wij schatten in dat een heel aantal opdrachten voor beide doelgroepen kan, als de docent er bij laaggeschoolden extra op toeziet dat de opdrachten goed begrepen zijn. Er zijn voor laaggeschoolden wel aanpassingen nodig en/of meer begeleiding. Bij de keuze van de gespreksonderwerpen komt de volwassen doelgroep duidelijk tot uiting, al kunnen een aantal oefeningen zeker ook bij jongeren (bijvoorbeeld in het secundair onderwijs) gebruikt worden.

De methode stelt zich tot doel aan de hand van tekeningen en opdrachten ideeën aan te reiken voor spreekoefeningen in gelijk welke Europese doeltaal ('leertaal' genoemd in het voorwoord) en zo de mondelinge taalvaardigheid van de cursisten te stimuleren. Hoewel we onze twijfels hebben bij de mate

waarin de opdrachten echt bijdragen tot spreekvaardigheid (zie verderop), willen we zeker stellen dat het boek een aantal frisse en originele ideeën bevat.

SLEUTEL

Aangezien het boek in het Nederlands geschreven werd, is het natuurlijk het meest direct inzetbaar voor Nederlands als tweede taal. Dankzij het feit dat het ook voor andere doeltalen geschikt moet zijn, is het voor een keer niet typisch Noord-Nederlands: er zijn geen storende elementen naar het Nederlands van Vlaanderen toe. Omwille van het ruimere doel zijn er ook sleutels verkrijgbaar voor Engels, Italiaans, Portugees, Spaans en Zweeds. De auteurs verklaren zich bereid een sleutel op te stellen voor andere talen, indien er voldoende belangstelling bestaat. Daarbij kan men zich wel afvragen of dat voor Frans niet het geval is (zeker in België)...